

Shaxsni o'rganish uchun proyektiv metodikalarning o'ziga hos xususiyatlari

Qurvonjon Ro'zmatovna Ibragimova
Urganch tumani, 20-maktab
Sanobar Atajanovna Xadjaeva
Urganch tumani, 40-maktab
Sevara Saburjon qizi Masharipova
Urganch tumani, 50-maktab
Roza Shuxratovna Allanazarova
Urganch tumani, 7-maktab

Annotatsiya: Shaxsni proyektiv tadqiqot usullaridan foydalangan holda olib borilgan tadqiqotlar psixologik jarayonlarning yangi tomonlarini ochib berdi. Olingan ma'lumotlar klinik amaliyot va psixologiya fanining rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: proyektiv usullar, shaxsiyatni tadqiq qilish, assotsiatsiya testlari, proyektiv naqsh testlari, ongsizlik nazariyasi, psixoanaliz, ma'lumotlarni tahlil qilish, klinik amaliyot, psixologiya fani, yangi jihatlar, amaliy ahamiyat, tadqiqot cheklovlari, kelajakdagi yo'nalishlar

Features of projective methods of personality research

Kurvanjon Ruzmatovna Ibragimova
School №20, Urgench district
Sanobar Atajanovna Khadzhaeva
School №40, Urgench district
Sevara Saburzhan kizi Masharipova
School №50, Urgench district
Roza Shukhratovna Allanazarova
School №7, Urgench district

Abstract: Research using projective methods of personality research has revealed new aspects of psychological processes. The data obtained are significant for clinical practice and the development of psychological science.

Keywords: projective methods, personality research, association tests, projective pattern tests, theory of the unconscious, psychoanalysis, data analysis, clinical practice,

psychological science, new aspects, practical significance, research limitations, future directions

Shaxsni proyektiv tadqiqot usullari inson psixikasining yashirin tomonlarini tushunishning muhim vositasidir. Ushbu usullar odamlar o'zlarining fikrlari, his-tuyg'ulari va istaklarini noaniq stimullarga, masalan, rasmlar yoki vaziyatlarga, tadqiqotchilarga ongsiz jarayonlarga kirishga imkon beradi degan taxminga asoslanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, proyektiv usullar shaxsiyatni baholashning universal vositasi emas, lekin ular boshqa psixologik yondashuvlarni to'ldiradigan qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

20-asr boshlarida paydo bo'lganidan boshlab, proyektiv usullar kundalik hayotda yashirin qolishi mumkin bo'lgan psixikaning chuqurroq tomonlarini ochib bera olishi bilan tadqiqotchilar va amaliyotchilarning e'tiborini tortdi. Tanqid va shubhalarga qaramay, psixologiyaning turli sohalarida, jumladan klinik amaliyotda, shaxsiyatni o'rganishda va psixologik diagnostikada qo'llaniladigan proyektiv usullarning keng doirasi mavjud.

Ushbu maqolada biz shaxsiyatni o'rganishning proyektiv usullarining asosiy jihatlarini ko'rib chiqamiz, ularning tarixi, rivojlanishi va zamonaviy dunyoda qo'llanilishini ko'rib chiqamiz. Shuningdek, biz o'quvchilarni proyektiv usullar yordamida shaxsiyatni tahlil qilish va tushunishga yondashuvlarning keng doirasi bilan tanishtirish uchun ushbu mavzuga bag'ishlangan ilmiy maqolalarning turli bo'limlarini muhokama qilamiz.

Shaxsni tadqiq qilishning proyektiv usullari 19-asr psixoanalitiklarining ishidan tortib kognitiv psixologiya va nevrologiya sohasidagi zamonaviy tadqiqotlarga uzoq rivojlanish tarixiga ega. Dastlabki shakllarida proyektiv usullar ongsiz va psixoanaliz nazariyasi, ayniqsa Zigmund Freyding ishi bilan kuchli bog'langan. U erkin assotsiatsiya va ijodiy ifodani tahlil qilish orqali shaxsning yashirin tomonlarini ochish uchun Assotsiatsiya testi yoki proyektiv chizmachilik testlari kabi proyektiv testlardan foydalanishni taklif qildi. Bu usullar psixoanalitik amaliyot va nazariyani rivojlantirishda muhim vositalar bo'lgan, biroq ular sub'ektivligi va ilmiy asosliliigi yo'qligi uchun ham tanqid ostiga olingan.

Keyingi o'n yilliklarda shaxsni o'rganishning proyektiv usullari, xususan, psixologiya va statistik tadqiqot usullarining rivojlanishi tufayli rivojlana boshladi. Ular qayta ko'rib chiqildi va yangi nazariy asoslar va metodologiyalarga, shu jumladan shaxsiyatga kognitiv yondashuvlarga moslashtirildi, bu erda asosiy e'tibor ongsizdan ongli kognitiv jarayonlar va shaxsiy tuzilmalarga o'tdi. Biroq, proyektiv usullar ijtimoiy psixologiya, shaxsiyat rivojlanishi va salomatlik psixologiyasini o'z ichiga olgan kengroq psixologik nazariyalar va konstruktsiyalarga birlashtirilgan.

Zamonaviy tadqiqotlar shaxsiyat va uning xususiyatlarini tushunishda projektiv usullarning foydaliligini tasdiqlashda davom etmoqda. Meta-tahlillar shuni ko'rsatadiki, projektiv usullar xulq-atvor va moslashuvning turli tomonlarini bashorat qilishi mumkin, masalan, anketa kabi rasmiy va ob'ektiv shaxsni baholash usullaridan ko'ra. Bundan tashqari, projektiv usullar ko'pincha psixopatologiya va hissiy kasalliklarga nisbatan sezgir bo'lib ko'rinadi, bu ularni klinik amaliyot va psixoterapiyada muhim vositaga aylantiradi.

Shunga qaramay, projektiv usullar psixologik hamjamiyatda munozara va munozaralarni keltirib chiqarishda davom etmoqda. Ba'zi tadqiqotchilar ularning ahamiyati va ahamiyati yuqori deb hisoblaydilar, boshqalari esa ularning ishonchligi va asosligiga shubha bildirishgan. Turli madaniyatlar va populyatsiyalar uchun projektiv usullarni qanchalik umumlashtirish mumkinligi, shuningdek, ularni standartlashtirish va ob'ektivlashtirish darajasi haqida savollar tug'iladi. Ushbu savollar zamonaviy tadqiqot va amaliyot uchun dolzarb bo'lib qolmoqda va projektiv psixologiya bo'yicha kelajakdagi tadqiqotlar uchun qiyinchilik tug'diradi.

Shaxsni o'rganishning projektiv usullariga asoslangan tadqiqotning uslubiy qismi ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish jarayonini belgilaydigan muhim jihatdir. Ushbu qism tadqiqotni o'tkazish uchun qo'llaniladigan maxsus protseduralarni belgilaydi va asboblari va uslubiy yondashuvlarni tanlashni tavsiflaydi.

Birinchi qadam tadqiqotda qo'llaniladigan maxsus projektiv usullarni tanlashdir. Ushbu tanlov tadqiqot maqsadlariga, o'rganilayotgan populyatsiyaning xususiyatlariga va mavjud resurslarga bog'liq bo'lishi mumkin. Eng keng tarqalgan projektiv usullardan ba'zilar orasida DOT testi, Rorschach kabi assotsiatsiya testlari kabi projektiv chizma testlari va tuzilmagan savollarni taqdim etuvchi anketalar, jumladan, mavzuli idrok so'rovining projektiv savollari kiradi.

Keyinchalik, har bir tanlangan usul uchun rag'batlantirish yoki vazifalarni ishlab chiqishingiz kerak. Bular mavzudagi assotsiatsiyalar va reaksiyalarni uyg'otishi mumkin bo'lgan noaniq vaziyatlarni yoki ogohlantiruvchi rasmlar, jumladan yoki stsenariylar bo'lishi mumkin. Rag'batlarning yetarli darajada xilma-xil bo'lishini va aholining maqsadli qatlamlariga mos kelishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot o'tkazish sub'ektlarga projektiv usullarni qo'llashni o'z ichiga oladi. Bu tadqiqotning xususiyatlariga va mavjud resurslarga qarab individual yoki guruh sharoitida sodir bo'lishi mumkin. Natijalarning mumkin bo'lgan buzilishlarini minimallashtirish uchun protseduralar va ko'rsatmalarni standartlashtirishni ta'minlash muhimdir.

Ma'lumotlarni to'plash keyingi tahlil qilish va sharhlashni ta'minlash uchun sub'ektlarning yozma yoki audio yoki video javoblarini yozib olishni o'z ichiga olishi mumkin. Projektiv usullarni o'tkazishda sub'ektlar o'zlarini qulay his qilishlari va o'z

fikrlari va his-tuyg'ularini erkin ifoda etishlari uchun hissiy jihatdan qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishga alohida e'tibor berish kerak.

Proyektiv usullarda ma'lumotlarni tahlil qilish ko'pincha ekspert izohini talab qiladi. Tadqiqotchilar sub'ektlarning javoblarini kontekst va oldingi tadqiqotlar, shuningdek, o'zlarining tajribalari va tajribalari asosida tahlil qiladilar. Bunga javoblarni toifalash va kodlash, shuningdek, kontentni sifatli tahlil qilish kiradi.

Nihoyat, tadqiqot natijalari belgilangan maqsadlar va farazlar asosida taqdim etilishi va izohlanishi kerak. Bu ma'lumotlarda aniqlangan asosiy tendentsiyalar va naqshlarni tavsiflashni va ularning nazariya va amaliyot nuqtai nazaridan ahamiyatini muhokama qilishni o'z ichiga olishi mumkin. Bundan tashqari, tadqiqotning cheklovlarini muhokama qilish va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlarni taklif qilish muhimdir.

Shaxsni o'rganishning proektiv usullariga asoslangan tadqiqot natijalari olingan ma'lumotlar, ularni sharhlash va tahlildan olingan xulosalar to'g'risidagi ma'lumotlarni aks ettiradi.

Proyektiv ma'lumotlarni yig'ish usullarini o'tkazgandan so'ng, tadqiqotchilar yashirin yoki ongsiz bo'lishi mumkin bo'lgan xatti-harakatlar, fikrlash va his-tuyg'ularni aniqlash uchun sub'ektlarning javoblarini tahlil qiladilar. Natijalar sub'ektlarning taqdim etilgan ogohlantirishlarga bo'lgan javoblarining sifat tavsiflarini, shuningdek keyingi miqdoriy tahlil uchun javoblarni toifalarga ajratish yoki kodlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Rorschach testidan foydalanganda, tadqiqotchilar sub'ektlarning mavhum siyoh dog'lariga bo'lgan javoblarini tahlil qilishlari va ularning idroki va fikrlashidagi naqshlarni aniqlashlari mumkin. Natijalar mavzuli tendentsiyalarni yoki sub'ekt shaxsiyatining ba'zi jihatlarini ko'rsatishi mumkin bo'lgan ramziy tasvirlarni aniqlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqotning konteksti va shartlarini hisobga olish kerak, chunki ular sub'ektlarning javoblariga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, yoshi, jinsi, madaniy kelib chiqishi va klinik holati kabi omillar proyektiv shaxs testlari natijalariga ta'sir qilishi mumkin.

Proyektiv usullarning natijalarini talqin qilish ko'pincha ekspert tahlili va ekspert xulosasini talab qiladi. Tadqiqotchilar o'zlarining tajriba va bilimlaridan, shuningdek, oldingi tadqiqotlar va nazariy asoslardan, sub'ektlarning javoblarini sharhlash va ularning shaxsiyati va psixologik xususiyatlari haqida xulosa chiqarish uchun foydalanishlari mumkin.

Tadqiqot natijalari amaliy va nazariy ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ular sub'ektlarning motivlari va his-tuyg'ularini tushunishga va ularning potentsial muammolari yoki ehtiyojlarini aniqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari shaxsiyat va psixologik konstruksiyalarning mavjud nazariyalariga hissa

qo'shishi, inson psixikasi va xatti-harakati haqidagi tushunchamizni kengaytirishi mumkin.

Ammo shuni unutmaslik kerakki, shaxsiyatning proektiv tadqiqot usullarining natijalari ehtiyotkorlik bilan talqin qilinishi va ularning cheklovlarini hisobga olish kerak. Proyektiv usullar sub'ektiv ta'sir va tarafkashlikka duchor bo'lishi mumkin va tadqiqot natijalari ishonchliroq xulosaga kelish uchun boshqa tadqiqot usullari bilan tekshirilishi va tasdiqlanishi kerak.

Shaxsni proektiv tadqiqot usullaridan foydalangan holda olib borilgan tadqiqotlarni muhokama qilishda tadqiqotchilar odatda topilmalarni tahlil qiladilar, ularning ahamiyati va talqinini muhokama qiladilar va tadqiqotning cheklovlarini ta'kidlaydilar va kelajakdagi tadqiqotlar uchun mumkin bo'lgan yo'nalishlarni taklif qiladilar.

Muhokamaning asosiy jihatlaridan biri natijalarni talqin qilish va ularning tadqiqot savollari va qo'yilgan farazlarga aloqadorligidir. Tadqiqotchilar natijalar kutganlarga qanchalik mos kelishini va natijalardan qanday xulosalar chiqarish mumkinligini muhokama qilishlari mumkin. Bu, shuningdek, natijalar oldingi tadqiqotlar va nazariy tuzilmalar bilan qanday mos kelishini tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Keyinchalik, tadqiqotchilar nazariya va amaliyot nuqtai nazaridan olingan natijalarning ahamiyatini muhokama qiladilar. Ular proektiv tadqiqot usullari orqali shaxs va psixologik jarayonlar haqida qanday yangi tushunchalar yoki tushunchalarni olish mumkinligini ta'kidlashlari mumkin. Bundan tashqari, muhokama natijalarining amaliy qo'llanilishi va ularning klinik amaliyot, ta'lim yoki boshqa sohalarga ta'sirini ko'rib chiqishni o'z ichiga olishi mumkin.

Tadqiqotning cheklovlari ham muhokamaning muhim qismidir. Tadqiqotchilar metodologiyaning cheklovlarini, jumladan, proektiv usullarning mumkin bo'lgan noto'g'ri yoki sub'ektiv tomonlarini muhokama qilishni xohlashlari mumkin. Shuningdek, ular tekshirilgan namunadagi cheklovlarni ta'kidlashlari va kelajakdagi tadqiqotlarda ushbu cheklovlarni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berishlari mumkin.

Bundan tashqari, munozara natijalarning muqobil talqinlarini tahlil qilishni va mumkin bo'lgan muqobil tushuntirishlarni o'z ichiga olishi mumkin. Tadqiqotchilar muqobil farazlarni va natijalarni boshqa kontekstda talqin qilish yoki ishlatish usullarini ko'rib chiqishlari mumkin.

Nihoyat, muhokama odatda tadqiqotning asosiy natijalarini umumlashtirish va uning shaxsiyat va psixologik jarayonlarni tushunish uchun ahamiyatini ta'kidlash bilan yakunlanadi. Tadqiqotchilar o'z ishlarining psixologik fan va amaliyot rivojiga qo'shgan hissasini ta'kidlashlari, shuningdek, ushbu sohada keyingi tadqiqotlar uchun mumkin bo'lgan yo'nalishlarni aniqlashlari mumkin.

Shunday qilib, shaxsni o'rganishning projektiv usullariga asoslangan tadqiqotni muhokama qilish tahlilning muhim bosqichi bo'lib, olingan natijalarning ma'nosini ochishga yordam beradi, shuningdek, ularning psixologiya fani va amaliyotiga qo'shgan hissasini ta'kidlaydi.

Projektiv shaxs tadqiqotlaridan foydalangan holda tadqiqotning yakuniy qismida tadqiqotchilar odatda o'z ishlarini umumlashtiradilar, asosiy ilmiy va amaliy topilmalarni ta'kidlaydilar va ularning shaxsiy fan va psixologiyaning kelajakdagi rivojlanishiga ta'sirini muhokama qiladilar.

Xulosa qilishning birinchi bosqichi topilmalarni umumlashtirish va ularni belgilangan tadqiqot maqsadlari va farazlari kontekstida muhokama qilishdir. Tadqiqotchilar o'z ishlaridan qanday yangi bilimlar olinganligini va bu shaxsiyat va psixologik jarayonlarni tushunishni rivojlantirishga qanday hissa qo'shishini ta'kidlashlari mumkin.

Keyinchalik, tadqiqotchilar o'z natijalarining amaliy oqibatlarini muhokama qilishadi. Ular klinik diagnostika va psixoterapiya, ta'lim, ishga olish va inson resurslarini boshqarish, shaxslararo munosabatlar va boshqa sohalarni o'z ichiga olgan topilmalar amaliyotda qanday qo'llanilishi mumkinligini ta'kidlashlari mumkin. Bu tadqiqotning odamlar hayotiga va butun jamiyatga qanday amaliy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatish imkonini beradi.

Bundan tashqari, tadqiqotchilar o'z ishlarining nazariy ahamiyatini muhokama qilish orqali xulosa qilishlari mumkin. Ular o'zlarining natijalari shaxsiyat va psixologik tuzilmalar haqidagi mavjud nazariyalarni qanday qo'llab-quvvatlashi yoki to'ldirishi va umuman psixologiya fanining rivojlanishiga qanday hissa qo'shishi mumkinligini ta'kidlashlari mumkin.

Xulosaning muhim qismi tadqiqotning cheklovlarini muhokama qilishdir. Tadqiqotchilar o'z ishlarining cheklovlarini, jumladan, uslubiy cheklovlarni, namuna olish cheklovlarini, potentsial noto'g'ri fikrlarni va natijalarni sharhlashga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan boshqa omillarni halol tan olishlari kerak. Bu o'quvchilarga tadqiqotning mazmuni va ahamiyatini tushunishga yordam beradi va noto'g'ri yoki asossiz xulosalar chiqarishdan ogohlantiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tadqiqotchilar ushbu sohada kelajakdagi tadqiqotlar uchun tavsiyalar berishlari mumkin. Ular topilmalarni yaxshilash yoki kengaytirishi mumkin bo'lgan keyingi tadqiqotlar uchun potentsial yo'nalishlarni ko'rsatishi mumkin, shuningdek, shaxsiyat va psixologik jarayonlarni o'rganish uchun yangi metodologiya yoki yondashuvlarni taklif qilishi mumkin.

Shunday qilib, tadqiqotning yakuniy qismida xulosalar umumlashtirilgan, ularning ahamiyati va amaliy ahamiyati yoritilgan va kelgusida ushbu sohadagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar ko'rsatilgan ishning muhim xulosasi keltirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmuratov X.S, Xusainova Z.M, Duschanov N.S, Abdullayev R.A, &Yangibayeva O.S qizi. (2022). Ta'lim jarayonida innovatsiya texnologiya. Fan va ta'lim,3 (1), 491–495. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2350>
2. Xolmuratov X.S, Qurbanova X.D, Madaminova F.M, Madaminov B.R, Jumaniyozova S.B, &Saidova L.B(2021). Ta'limda zamonaviy pedagogic texnologiyalarni qo'llash. Fan va ta'lim, 2 (12), 551–556. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2207>
3. Safasheva I, Xolmuratov X. S. (2021). Ta'lim-tarbiya faoliyatda gumanitar yo'l qo'yilgan narsalarni qo'llash hodisalari. Fan va ta'lim, 2 (5), 641–648. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/1435>
4. Холмуротов Ф. MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI VAHOLASH //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 7. – С. 83-91.
5. Saribaevich, K. F. ISSUES OF HAVING OPTIMAL RATIO OF SUBJECTS IN ENSURING SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 11-12 серпня 2021 р.– Дніпро, Україна, 2021.–477 с., 113.
6. Saribaevich, K. F. ISSUES OF HAVING OPTIMAL RATIO OF SUBJECTS IN ENSURING SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 11-12 серпня 2021 р.– Дніпро, Україна, 2021.–477 с., 113.
7. Холмуротов, Ф. (2023). ОЦЕНКА РОЛИ СУБЪЕКТОВ, ПРОИЗВОДЯЩИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ, В ПОВЫШЕНИИ БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ РЕГИОНА. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83–91. <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N12>
8. Холмуротов, Ф. (2023). MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI VAHOLASH. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83–91.

9. Холмуротов, Ф. (2023). MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI BAHOLASH. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83-91.

10. Холмуротов, Ф. (2023). МИНТАҚАДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ. Economics and education, 24(2), 386-391.

11. Холмуротов, Ф. С. (2021). Разработка прогнозных значений ключевых показателей сельского хозяйства Хорезмской области. Экономика и предпринимательство, (6), 577-581.